

VIDES PIEKLŪSTAMĪBA, KĀ KVALITĀTES ZĪME BŪVNICĪBĀ

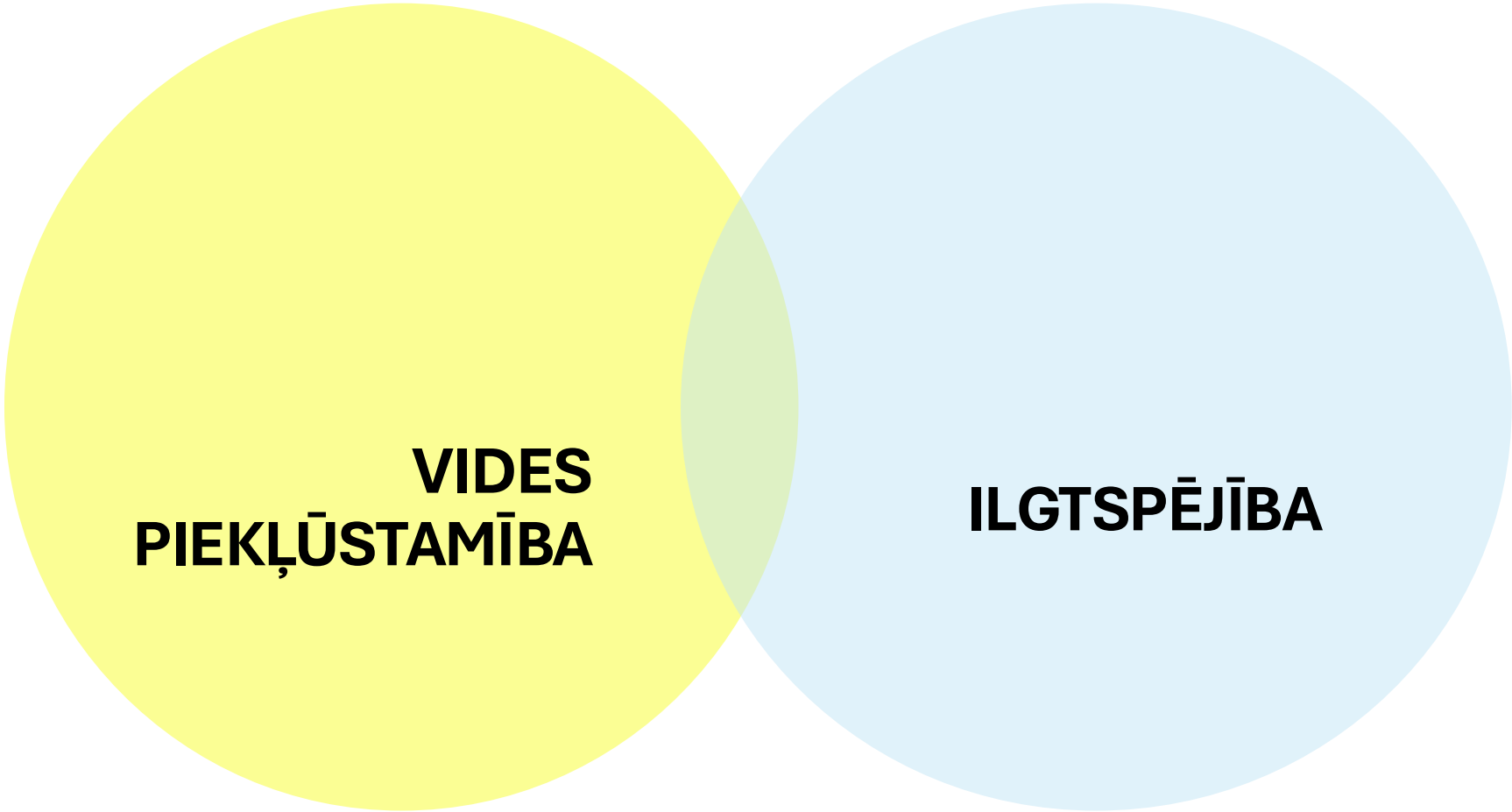
PREZENTĀCIJAS SATURS:

1. Vides piekļūstamības un ilgtspējības saskarpunkti
2. Atbildība un kompetence vides piekļūstamības nodrošināšanā
3. Pašvaldības IETEKMES RĪKI vides piekļūstamības nodrošināšanā
4. Regulējuma nianšes, ko vērts zināt rūpīgam saimniekam
5. Vides piekļūstamības formālas nodrošināšanas piemēri
6. Secinājumi un izvilkumi

Vides piekļūstamības un ilgtspējības saskarpunkti

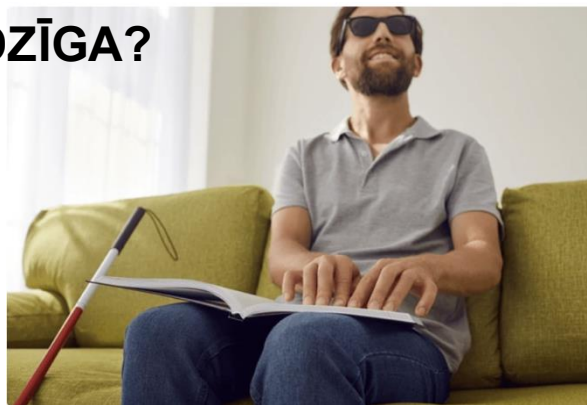

**VIDES
PIEKĻŪSTAMĪBA**

ILGTSPĒJĪBA

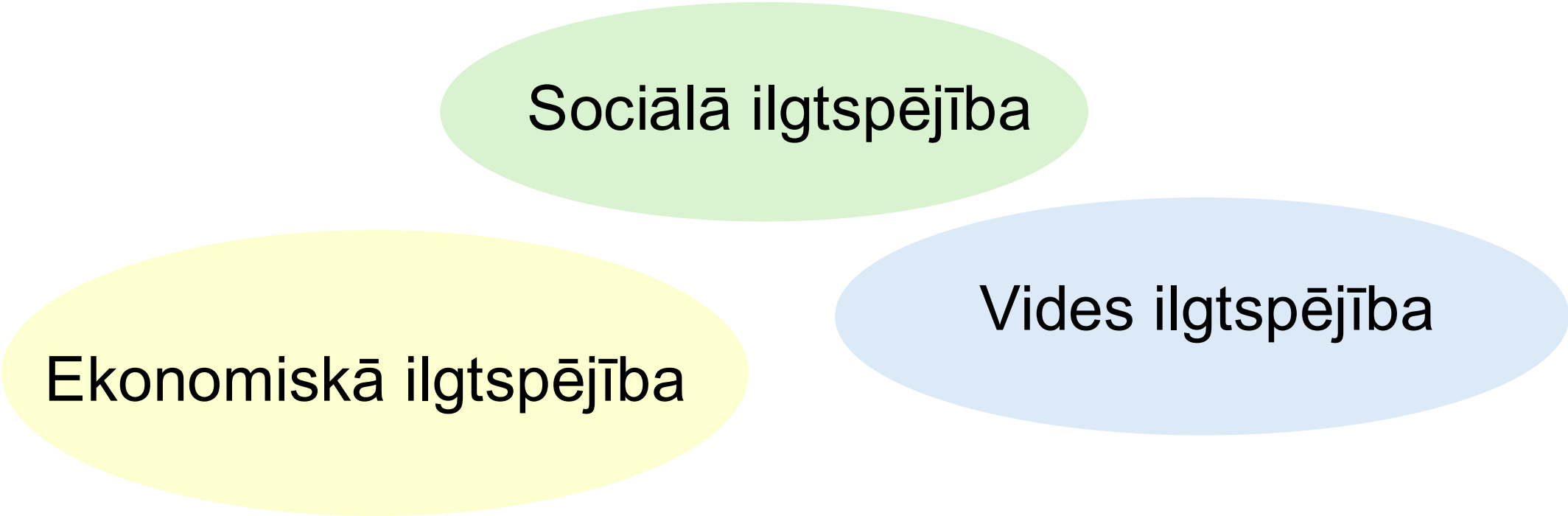
KAS IR PIEKĻŪSTAMĪBA? KAM TĀ VAJADZĪGA?

...un daudziem citiem, kuriem nepieciešamība pēc
piekļūstamas vides nav tik acīmredzama...

KAS IR ILGTSPĒJĪBA?

Ilgtspējība ir attīstība, kas apmierina mūsdienu vajadzības, neapdraudot nākamo paaudžu iespējas apmierināt savējās. Tās pamatprincipi ir:

Sociālā ilgtspējība

The diagram consists of three overlapping ovals arranged in a triangle. The top oval is light green and contains the text 'Sociālā ilgtspējība'. The bottom-left oval is light yellow and contains the text 'Ekonomiskā ilgtspējība'. The bottom-right oval is light blue and contains the text 'Vides ilgtspējība'.

Ekonomiskā ilgtspējība

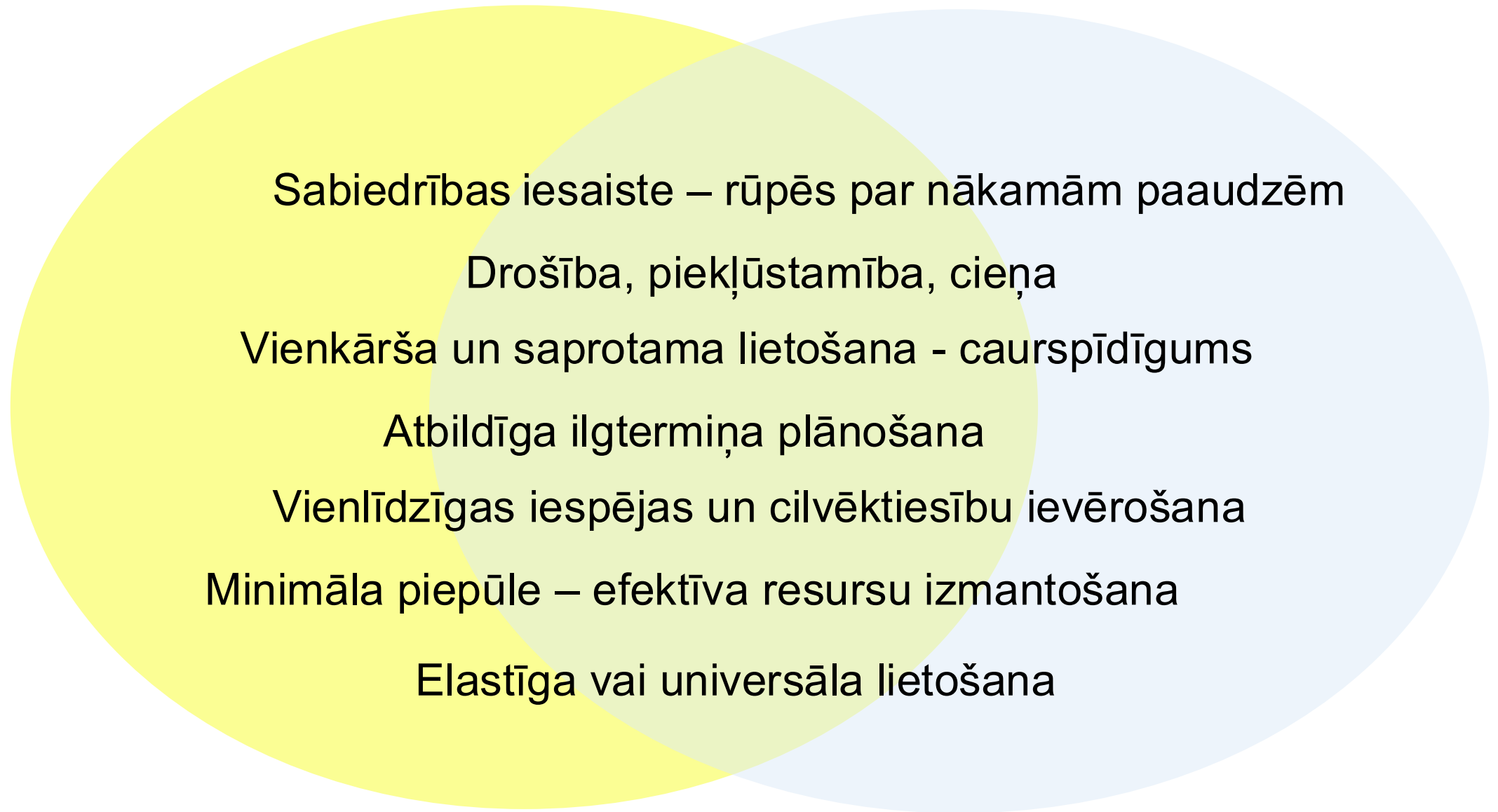
Vides ilgtspējība

VAI VIDES PIEKĻŪSTAMĪBA IETEKMĒ ILGTSPĒJĪBAS PAMATPRINCIPUS?

Sociālā ilgtspējība – tiek sekmētas **vienlīdzīgas iespējas un īstenotas cilvēktiesības**, droši un godīgi darba apstākļi, kā arī **sabiedrības iesaiste** lēmumu pieņemšanā. Vecāka gada gājuma cilvēki, māmiņas ar zīdaiņiem, cilvēki ar invaliditāti tiek pilnvērtīgi iesaistīti dzīvē. Iedzīvotājos aug piederības, **saliedētības un atbildības sajūtas** – gribu rūpēties par vidi, kā to dara pašvaldība – savstarpējas **cieņas un sadarbības stiprināšana**.

Ekonomiskā ilgtspējība – **ilgtermiņa plānošana, atbildīga rīcība, efektīva resursu izmantošana**, tehnoloģiju attīstība. Piekļūstamas darba vietas – vairāk nodarbināto pašvaldībā, vairāk nodokļu, mazāks pabalstu slogs. Plašāka lietotāju loka iesaiste aktīvajā dzīvē - viņi strādā, ceļo, atpūšas un tērē naudu. Nav jāveic pielāgošanas būvdarbi. Mazāk neapmierinātības un sūdzību.

Vides ilgtspējība – plašai mērķauditorijai pielāgota vide **neprasa pārbūvi**. Mazāk būvdarbu – mazāk atkritumu, kā arī būvdarbiem nepieciešamo resursu taupīšana.

Vides piekļūstamībai un ilgtspējībai ir daudz kopīgo vai līdzīgo mērķu un vērtību

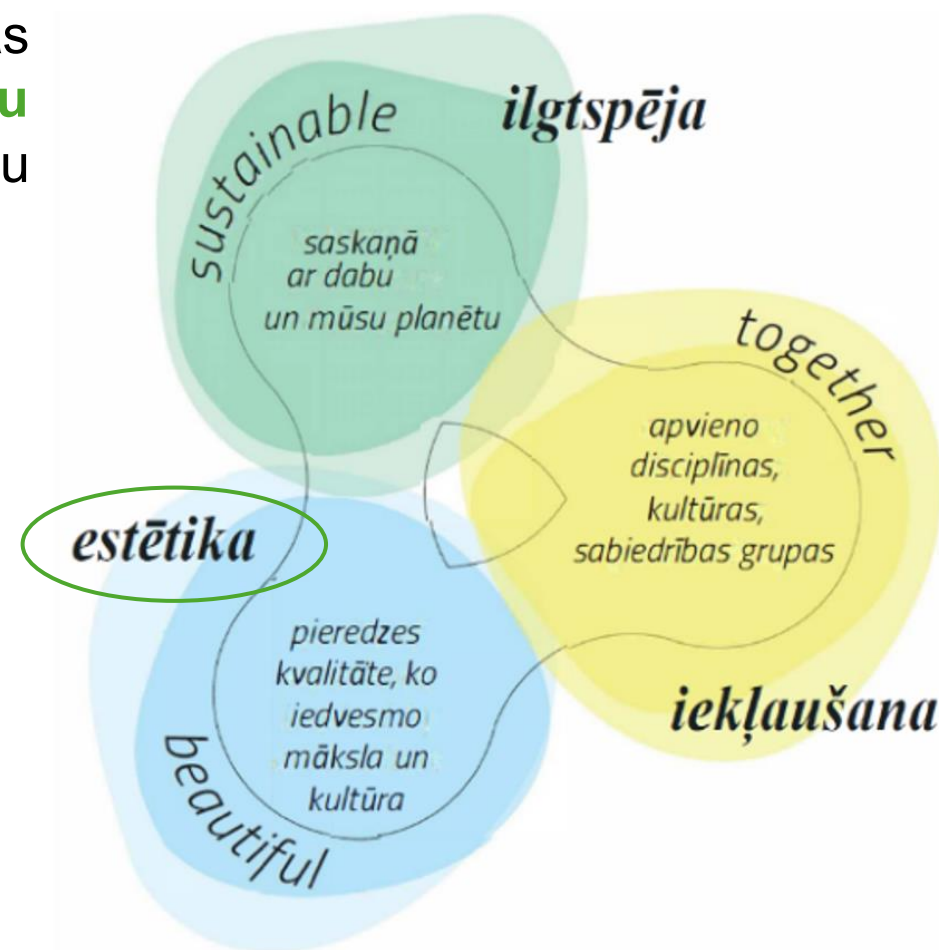
VIDES PIEKĻŪSTAMĪBA IR ĻOTI CIEŠI SAISTĪTA AR
ILGTSPĒJĪBU, TIEŠĀ VAI NETIEŠĀ VEIDĀ IETEKMĒJOT
VISUS TRĪS ILGTSPĒJĪBAS PAMATPRINCIPUS

**PATIESĀ ILGTSPĒJĪBA NAV IESPĒJAMA
BEZ VIDES PIEKĻŪSTAMĪBAS**

EIROPAS JAUNAIS BAUHAUS

Trīs Jaunā Eiropas Bauhauša (NEB) projektēšanas principi, kas nodrošina **kvalitatīvu vides veidošanu** un nav īstenojami bez jēgpilnas publisko iepirkumu īstenošanas, ir: ilgtspēja, iekļaušana un **estētika**

Skaistumam ir būtiska loma ilgtspējas nodrošināšanā. Tieši patīkama, vizuāli pievilcīga un aicinoša vide veicina gribu uzturēties tajā, rūpēties par to, saglabāt, veicot tikai saudzīgus uzturēšanas būvdarbus, nodrošinot telpai spēju ilgt. Nodrošinot vides piekļūstamību, nedrīkst ignorēt estētiku un kulturvēsturiskas vērtības, kā vitālu kvalitatīvās vides vērtību. **Nereti tieši estētika padara iekļaušanu ilgtspējīgu**

Atbildība un kompetence vides piekļūstamības nodrošināšanā

Situācijā kad:

- Nav jomas atbildīgās iestādes (netiek nodrošināts vienlīdzības princips);
- Būvvaldes/Veselības inspekcijas* akcepts neapliecina atbilstību regulējumam;
- Pieklūstamības standarta prasības nav obligātas, ja nav iekļauts projekta uzdevumā;
- Kompetence projektētājiem ir dažāda (lielākoties pašmācības ceļā);
- Nenotiek vides pieklūstamības ekspertu sertificēšana un uzraudzība (nav reglamentētā joma);
- PIL pieļauj formālus *ķekšu*-risinājumus un formālu būvspeciālistu iesaistes praksi;
- PIL topošie grozījumi un iepirkuma sliekšņa celšana līdz 140 000 euro;
- Arhitektūras daļas, tostarp, vides pieklūstamības, ekspertīze tika likvidēta;
- Autoruzraudzība* (līdz 01.06.2026. izņemot tikai pieminekļus) tika likvidēta.

Pašvaldībām ir vislielākā ietekme/atbildība vides pieklūstamības nodrošināšanā.

Var «šūmēties» par projektētāju un būvnieku nekompetenci vai regulējuma nepilnībām, kas ir pamatoti, taču tas maz uzlabo situāciju, bet gādīgā saimnieka (pašvaldības) rīcība gan var.

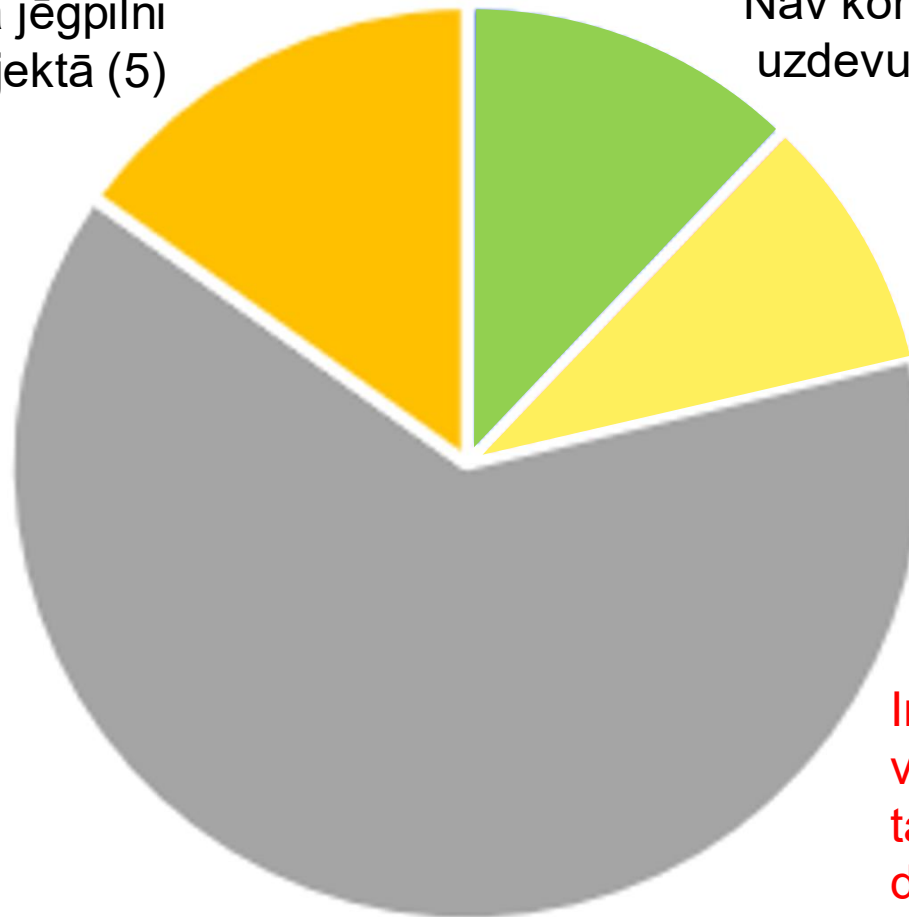
**Vides piekļūstamības
situācijas analīze datu kopa
no Valsts kontroles 2024.g.
ziņojuma –
NVO fonda finansētā
programmā tika analizēti 34
projekti, kas nokļuvuši Valsts
kontroles uzmanības lokā**

VP nodrošināta jēgpilni
ar vērtīgām piezīmēm projektā (5)

Nav konstatēts plānošanas
uzdevums (4 objekti)

Plānošanas uzdevumā nav
ietvertas vides pieejamības
prasības (3 objekti)

Ir projektēšanas uzdevums
vides piekļūstamībai,
taču tas netika ievērots
dabā (21 objekti)

datu analīzē izmantots SIF finansējums:

Latvijas valsts budžeta finansētās programmas “NVO fonds”

Līgums Nr. 2024.LV/NVOF/MIC/112/24

“Sabiedrības interešu pārstāvība arhitektūras un vides veidošanas publiskajos iepirkumos”

VEIKTĀS KONTROLES PĀRBAUDES SECINĀJUMI

- Projektēšanas uzdevumā (PU) ir vāji un nekonkrēti norādītas attiecināmās prasības. It īpaši tas attiecas uz sociālās funkcijas ēkām – kur pārklājas dzīvojamā, izglītības un rehabilitācijas funkcija, tad faktiski netiek piemērotas nevienas no vadlīnijām, jo nav nekādu vadlīniju tieši sociālās funkcijas ēkām. PU veidošanā NAV pieaicināti arhitekti, sociālās NVO, rehabilitācijas un iekļaušanas speciālisti;
- Liela daļa projektu realizēti vairākās stadijās, piemēram, energoefektivitātes projekti, mēbeļu piegāde, daļēja telpu pielāgošana, bez kopējas vadības stratēģijas/vīzijas un kopēja uzdevuma par vides piekļūstamības realizāciju;
- Netiek prasīta speciālistu atbilstoša kvalifikācija, nereti tiem pieļauts, ka projektu vada inženieris – konstrukciju projektētājs, bez izglītības telpu plānošanā un funkcionalitātē, biežāk cieš estētika;
- Gandrīz visos projektos norādītas piezīmes par risinājumiem tiek noformētas kā rekomendācijas. Līdz šim ir radušās dažādas domstarpības, piemēram, vai ir samērīgi risinājumi konkrētā situācijā (evakuācijas krēsli, palīdzības rokturi vispārējās izglītības iestādēs);
- Arhitekti nav pietiekami apmācīti, un daudzi nav pilnvērtīgi apguvuši piekļūstamības risinājumus (kontrastējošas virsmas, slēdžu krāsa un izvietojums, vizuālā informācija).

Pašvaldības IETEKMES RĪKI vides piekļūstamības nodrošināšanā

1. DOMĀŠANA. NEPIECIEŠAMĪBA PĀRSKATĪT VAIRĀKAS KLIŠEJAS

- **VIDES PIEKĻŪSTAMĪBA IR TIKAI RATIŅKRĒSLU LIETOTĀJIEM**

gan kruķu un staiguļu lietotājiem, gan vājredzīgiem, vājdzirdīgiem, garīgās un fiziskās veselības (tostarp, cilvēkiem ar vājām rokām un kājām, ar tahikardiju u.c.) traucējumiem, vecuma izraisītām saslimšanām, ar laicīgu traumu, vecākiem ar bērnu ratiņiem, bērniem līdz noteiktam vecumam u.c.

- **MAN TO NEVAJAG**

vides piekļūstamība daudziem šķiet nevajadzīga, kamēr tas neskar viņu vai tuvinieku un dažreiz to izšķir sekunde...

- **VIDES PIEKĻŪSTAMĪBA IR DĀRGI**

ja nevar atļauties liftu, tad noteikti var darīt daudz ko citu situācijas uzlabošanai, bieži pat saimnieciskā kārtā ar nelieliem izdevumiem, bet ar rūpīgu attieksmi

2. PILNVĒRTĪGĀ IESAISTE PROCESĀ. KVALIFIKĀCIJAS CELŠANA

Augstas kvalitātes pakalpojumu var saņemt tikai augstas kvalifikācijas klients.

Pašvaldības projektu vadītājiem jāspēj:

- Nodrošināt **priekšizpēti** un identificēt problēmas;
- **Sagatavot pietiekami detalizētu uzdevumu** (bez formālām un saturiski tukšām prasībām), ar attiecīgām atsaucēm uz regulējumu un vadlīnijām, standartiem;
- **Izvērtēt projekta risinājumus**, tostarp, aprakstā esošo norāžu ievērošanu tajos. Pasūtītāja projekta akcepts BIS sistēmā apliecina piekrišanu visiem risinājumiem tajā, neatkarīgi no uzdevuma satura - pieņemts, ka panāktas vienošanas par citu;
- **Nokontrolēt jēgpilnu risinājumu realizāciju dabā**, it īpaši, ja netiek iepirkta nepieciešama detalizācija. Vides piekļūstamībai interjers nav smukums, bet risinājumi. **Pašvaldība var pasūtīt ārpakalpojuma konsultācijas katrā fāzē vai apmācīt konkrētu štata speciālistu ar attiecīgu raksturu un degsmi.**

*LVS EN 17210:2021 L «Apbūvētas vides pieejamība un izmantojamība»

Piemērs: Rīgas lidostas PRM dienesta vadītājs Guntis Leimanis atbild par PRM pasažieriem un lidostas piekļūstamības nodrošināšanu.

3. PLĀNOŠANAS DOKUMENTI (Attīstības stratēģija un plāns)

Izvirzīt kā prioritāti - objektu un teritoriju piekļūstamības uzlabošanu. Izstrādāt skaidru kārtību, soļus un terminus mērķa sasniegšanai:

- Esošās **situācijas apzināšanas**/audita plāns (teritoriju un objektu apsekošanas posmi), novērtējumu sagatavošana, **problēmu definēšana**;
- Konstatēto **nepilnību grupēšana**/gradācija pēc realizācijas sarežģītības pakāpes;
- Procesa pašvērtēšanas **kritēriji**, piemēram, mērķi – sasniegt noteiktu % piekļūstamu publisko ēku, vai ielu posmu u.c.;
- **Rīcības un investīciju plāns**, rezultātu rādītāji, skaitliski/citādi pārbaudāmi kritēriji;
- Uzraudzības un izvērtēšanas kārtība, kā sekot līdzi tā izpildei;
- Regulāra izvērtējuma veikšana un pārskata publiskošana.

Arvien vairāk Latvijas pašvaldību, piemēram, Rīga, Jūrmala, Valmiera, Liepājas, Cēsis, Jelgava plānojuma un attīstības dokumentos min kā prioritāti mobilitāti, iekļaujošās infrastruktūras (ietvju, krustojumu un sabiedrisko ēku) pielāgošanu un sabiedriskās vides attīstību, iekļaujošas vides ģimenēm un senioriem plānošanu, pakalpojumus piekļūstamības nodrošināšanu.

4. TERITORIJAS IZMANTOŠANAS UN APBŪVES NOTEIKUMI (TIAN)

Var iekļaut TIANā detalizētas prasības ĀRTELPĀM, piemēram precizējot:

- Teritoriju projektē maksimāli izvairoties no pakāpieniem (ar reljefu un slīpnēm);
- Pietiekams apgaismojums pie ieejām daudzdzīvokļu ēku pagalmos;
- Navigācijas risinājumi BP gadījumā, kad piekļūstamā ieeja nav galvenā ieeja;
- Taktīlo vadīšanas risinājumu vienotu principu ieviešanu pašvaldībā;
- Taktīlo vadlīniju izmantošana ietvēs ārpus ielām (konkrētās vietās piem., skvēros);
- Piekļūstami ceļi ir jāveido ar cietu, līdzenu, neslidenu virsmu;
- Galveno ieeju vizuālā akcentēšana ar nišu, nojumi, materiālu, krāsu u.c.;
- Bērnu un sporta laukumu tuvumā paredzēt solus ar atzveltnēm un rokturiem;
- Nosacījumi izkārtņu/reklāmas/afišu izvietojumam/vizuālām noformējumam u.c.

** TIAN detalizē normatīvās prasības, nosakot piemērošanas zonas un ievērojot samērīgumu, vēlams lai tam sekotu pašvaldības atbalsta programmas.*

Detālplānojumu un lokālplānojumu nosacījumos ietvert prasības piekļūstamībai.
Dažas pašvaldības jau iekļauj TIAN prasības piekļūstamībai: Rīga, Jūrmala, Cesvaine.

5. SAGATAVOŠANAS FĀZE. PIRMS BŪVPROJEKTA PASŪTĪŠANAS DARBI

PRIEKŠIZPĒTES. SITUĀCIJAS/VĒRTĪBU APZINĀŠANA

- Palīdz definēt plānošanas uzdevuma un būvspeciālista kvalifikācijas prasības, apzināt objektīvi nepieciešamo izstrādes laiku un resursus, samazina riskus saņemt nepamatoti zemu cenu, kur pēc tam tiek prasīti papildu darbi;
- Plānojot pārbūvi, ir konceptuāli svarīgi apzināt, vai piekļūstamība realizējama kopumā, vai ir aizsargājamās/ saglabājamās vēsturiskās vērtības, tehniskie ierobežojumi u.c.;
- NVO ieteikumu saņemšana/problēmu apzināšana – izejas dati plānošanas uzdevumam.

METU KONKURSI – 100% kvalitātes kritērijs

- Pasūtītājs īsā laika posmā iegūst vairākus radošus un tiešām atšķirīgus risinājumus, kas parāda vietas arhitektonisko un funkcionālo potenciālu;
- Konkursa organizēšanas un prēmiju izmaksas ir līdzvērtīgas vai pat mazākas nekā vairāku variantu izstrādei projektēšanas līguma ietvaros (kuri mēdz būt viena varianta paveidi);
- Rezultātu nevar apstrīdēt (nav precedentu), konkursa norisē ir prognozējams laika grafiks;
- Igaunijas pieredze: metu konkursā ir fiksētas projektēšanas izmaksas pēc labās prakses un pieredzes, sacensība notiek tikai par labāko ideju.

6. PROJEKTĒŠANAS UZDEVUMS (PU)

Formāls uzdevums ved uz formāliem risinājumiem:

- Pašā sākumā apzināta situācija (audits pārbūves gadījumā) **palīdz skaidri izvirzīt prasības**, lai izpildītājs ierēķinātu attiecīgus resursus – speciālistus, laiku apsekošanām un variantu meklējumiem, paredzot **konsultācijas ar NVO**;
- Noteikt **detalizācijas līmeni projektam** (interjera projekts vai norādes/instrukcija turpmākiem dizaina risinājumiem (krāsu kontrasti, virsmu īpašības u.c.);
- Atsauces uz regulējumu, prasības ievērot LAS BPV vadlīnijas, standartus/LM vadlīnijas, minimāli sasniedzams vērtējums LM vērtēšanas tabulās + **evakuācijas risinājumi**;
- **PU robežas jānosaka jēgpilni**, lai pieklūstamība tiktu risināta visā trajektorijā;
- Atkāpes ir pēdējā iespēja, kad viss tika izmēģināts – tad jānodrošina **argumentēta pamatojuma izstrāde** - samērīguma, tehnisko iespēju vai vēsturisku vērtību izvērtējums;
- Jānorāda, kas nodrošina atbilstību prasībām, ja PU neparedz detalizāciju? Kļūdu labojumi, regulējumam neatbilstošu risinājumu novēršana un būvniecībai nepieciešamā projekta detalizācija, nav uzskatāmi par grozījumiem vai papildus projektēšanas darbiem;
- Jānosaka, ka **būvspeciālista dalība** procesā, t.sk., plānošanās, būvsapulcēs ir obligāta;
- Prasība, panākt **estētisko vērtīgu, visiem cienīgu un ērtu risinājumu**.

**Formulējumu nianšu nozīme: jāparedz VP risinājumi - jānodrošina VP risinājumi*

7. IEPIRKUMA ORGANIZĒŠANA

- **Saimnieciski izdevīgs iepirkums:** 70% - KVALITĀTES KRITĒRIJI un 30% - CENA (iepirkums, kur cenas faktors ir lielāks par 40%, rezultējas zemākās cenas iepirkuma līmenī).

Formāla saimnieciskā izdevīguma kritēriju lietošana, piemēram, detalizētas pieredzes apraksta un citu dokumentu kvalitatīvu pieprasīšana, ja cena veido 80-90%, ir administratīvais slogs, un šādiem kritērijiem NAV ietekmes uz rezultātu.

- Būvprojekta **saskaņošanas formāta** (BP vai PR) un **projektēšanas robežu noteikšana pēc jēgas**. Pilnā būvprojekta «sazāģēšana» vairākos paskaidrojuma rakstos rada riskus un potenciālie zaudējumi pārsniedz šķietami ietaupītus resursus, ja nav vienotās koncepcijas/pārskata visām iecerēm.
- **Pieklūstamība ir jārisina katrā projektā, neatkarīgi no līdzfinansējuma mērķa.** Saskaņā ar direktīvu par publisko iepirkumu (2014/24/ES), visos iepirkumos, kuri paredzēti lietošanai fiziskajām personām ir jāievēro kritēriji par pieklūstamību personām ar invaliditāti vai universālu dizainu. To paredz arī Būvniecības likuma 4. un 9.pants.

LAS IEPIRKUMU VADLĪNIJAS UN IEPIRKUMU KONSULTĀCIJAS

Lai uzlabotu iepirkumus arhitektūras un projektēšanas jomā, ilgtermiņā radot augstvērtīgas un ilgtspējīgas būves publiskā finansējuma projektos, LAS ir izstrādājusi **rekomendācijas saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma (SIP) vērtēšanas kritērijiem iepirkumos arhitektūras un ēku projektēšanas jomā.**

<https://www.iub.gov.lv/lv/media/8682/download?attachment>

No 2025. gada janvāra līdz 2026. oktobrim LAS īsteno NVO fonda projektu “Sabiedrības iesaiste publiskās vides arhitektūras plānošanā un pieejamībā”, kas ietver iepirkumu dokumentācijas konsultācijas, darba grupas, seminārus reģionos.

Ir iespēja saņemt konsultācijas par kvalitatīvu arhitektūras iepirkuma sagatavošanu un norisi

Kontakti: LAS valdes locekle Anda Kursiša, anda.kursisa@latarh.lv

8. SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA

Pašvaldībai jāpieņem kā labo praksi, vai ar iekšējo kārtību jānosaka pienākums **konsultēties ar NVO**, kas pārstāv cilvēkus ar invaliditāti, jo dažreiz tikai paties lietotājs spēj pilnvērtīgi izvērtēt plānoto vai pamanīt esošā risinājuma trūkumus. NVO bieži norāda uz aspektiem, kas pārsniedz minimālās prasības un veicina kvalitatīvāku rezultātu. Reālo vajadzību identificēšana un praktiskā testēšana (piemēram, ēkas izmēģināšana) palīdz atklāt nepilnības, kuras projektētāji var nepamanīt. Ir vērts NVO iesaistīt dažādos projektēšanas posmos vai fāzēs.

Iedzīvotāju konsultatīvo padomju izveidošana, iesaistot māmiņu klubus, senioru biedrības, citus iedzīvotājus. Kad cilvēki iesaistās tapšanā, viņi jūt piederību un arī atbildību, izrāda vairāk iniciatīvas arī citos jautājumos. Kopīgi izstrādāti risinājumi ir efektīvāki un ilgtspējīgāki. Partnerība palīdz piesaistīt finansējumu un īstenot projektus

Pasākumu, publisko darbnīcu, talku un citu **aktivitāšu veidošana** plašākai sabiedrības iesaistei, lemjot par pašvaldības attīstības plāniem, noskaidrojot iedzīvotāju vēlmes un cerības, saliedējot sabiedrību, parādot, ka katrs ir vērtība un var būt noderīgs pašvaldībai.

9. APZINĀTA/ ATBILDĪGA EKSPLUATĀCIJA. Eksploatācijas instrukcija.

- Lietotāju un atbildīgo darbinieku instruktāža, kā sniegt palīdzību personām ar kustību, redzes, dzirdes vai kognitīviem traucējumiem – komunikācijas ētika;
- Projekta risinājumu ievērošana - telpas jālieto saskaņā ar projektu (pielāgotā WC nav noliktava, arhīvs u.c., ja paredzēts kāpurķēžu pacelājs, tam jābūt un to nelieto citur);
- Marķējumu, norāžu, braila rakstu reljefu vizuālā un tehniskā stāvokļa uzraudzība;
- Aprīkojuma uzturēšana darba kārtībā (jāveic pārbaudes un tekoši remontu);
- Manevrēšanas gabarītu saglabāšana – gaitenju un laukumu nepiegružošana;
- Vides piekļūstamību var uzlabot arī veicot vieglu saimniecisko remontu – sienu krāsošanu, rokdurvju nomaiņu, veicot marķējumus u.c. Ja nav pienācis remonta/pārbūvju laiks, to var veicināt maziem solīšiem, kur panākumu atslēga ir - apzināt šādas vajadzības un atcerēties par to īstajā momentā;
- Ziemā savlaicīgi tīrīt sniegu un ledu no ceļiem un pandusiem. Nosegt āra pacelājus;
- Nodrošināt skaidru kārtību, kā rīkoties ārkārtas situācijās, palīdzot cilvēkiem ar invaliditāti;
- Veikt piekļūstamības pārbaudes/auditus un ievērot lietotāju ieteikumus. Paredzēt budžetu, jeb finanses piekļūstamības uzlabošanai.

10. CITAS IESPĒJAS VEICINĀS VIDES PIEKĻŪSTAMĪBU

- **DALĪBA NORMATĪVO DOKUMENTU GROZĪJUMU IZSTRĀDĀŠANAS DARBA GRUPĀS**, pašvaldības var informēt LAS SC par konstatētām regulējuma izpildes grūtībām, aprakstot konkrētus piemērus (argumenti anotācijai), kā arī pilnvērtīgi iesaistīties grozījumu sagatavošanā;
- **FINANŠU ATBALSTS MAZIEM UZNĒMĒJIEM**, kuriem prasību izpilde varētu būt nesamērīga, savukārt objekti vai pakalpojumi var būt sabiedrībai svarīgi, stimulēt privātos attīstītājus nodrošināt darba vietas cilvēkiem ar invaliditāti uzņēmumos un dažreiz arī **RŪPNĪCĀS**;
- **PAŠVALDĪBAS PIEMĒRS AUDZINA PRIVĀTOS ATTĪSTĪTĀJUS** – sākot ar sevi pašvaldība iezīmē «spēles noteikumus», ko arī pārējie vieglāk pieņem;
- **PAŠVALDĪBAS LABĀS PRAKSES VADLĪNIJAS / INSTRUKCIJA** – saviem darbiniekiem un projektu vadītājiem.

**Regulējuma nianse,
ko vērts zināt rūpīgam
saimniekam**

ZEMĀKSTĀVOŠĀS PRASĪBAS JĀPILDA AUGSTĀKSTĀVOŠO KONTEKSTĀ

ANO KONVENCIJA par personu ar invaliditāti tiesībām, Eiropas komisijas paziņojums, direktīvas, plānošanas dokumenti u.c.

BŪVNIECĪBAS LIKUMS

MK noteikumi Nr.240

LBN 200-21

LAS LABĀS PRAKSES VADLĪNIJAS
LAS ARHITEKTU ĒTIKAS KODEKSS

PROJEKTĒŠANAS UZDEVUMS
LM un citas VADLĪNIJAS, ja iekļautas PU
STANDARTI, ja iekļautas PU

LM un citas VADLĪNIJAS, STANDARTI, NVO rekomendācijas

VIDES PIEEJAMĪBA JĀNODROŠINA KONTEKSTĀ AR:

- **Būvniecības likuma 2.pantu. Likuma mērķis** (proti, visa būvniecības regulējuma mērķis)

Likuma mērķis **ir kvalitatīvas dzīves vides radīšana**, nosakot efektīvu būvniecības procesa regulējumu, lai nodrošinātu ilgtspējīgu valsts ekonomisko un **sociālo attīstību**, kultūrvēsturisko un **vides vērtību saglabāšanu**, kā arī energoresursu racionālu izmantošanu.

- **MK noteikumu Nr.240 4.punkts:** **Vides un publiskās infrastruktūras plānošanā, arhitektūras projektu izstrādē un ieviešanā izmanto universālā dizaina risinājumus**, lai nodrošinātu pieejamu vidi ar **vienlīdzīgām līdzdarbības iespējām visiem sabiedrības locekļiem.**

- **Ētikas kodekss**

Arhitekts rīkojas pēc likuma burtā un gara. Arhitekts pirmām kārtām **darbojas sabiedrības interesēs un noraida darbu, kas ir pretrunā ar tām...** pilnībā apzinoties sava darba rezultāta ietekmi uz visu to lietotāju daudzveidīgajām interesēm.

LBN 200-21 «Būvju vispārīgo prasību būvnormatīvs»

- 5.punkts - būves projektē un būvē tā, lai normālas ekspluatācijas apstākļos visā ekonomiski pamatotā ekspluatācijas laikā... tās atbilstu [Būvniecības likumā](#) noteiktām būtiskām prasībām un nodrošinātu tostarp **vides pieejamības prasības, ievērojot universālā dizaina principus.**
- 33.punkts - vides pieejamības projektēšanā izmanto pētījumos paustās atziņas par **universālā dizaina izmantošanu**, kā arī Latvijā un citās valstīs izstrādātās un aprobētās vadlīnijas, metodiskos ieteikumus un standartus.

Standarti un vadlīnijas:

- LVS EN 17210:2021 L «Apbūvētas vides pieejamība un izmantojamība»
- Labklājības ministrijas «Vides pieejamības vadlīnijas publiskām būvēm un telpām un publiskajai ārtelpai (2018)»

Ja projektētājs apgalvo, ka LBN 200-21 prasības formāli ir izpildītas, pat, ja risinājums nav funkcionāli un estētiski korekts kopumā, viņam jānorāda uz augstākstāvošām normām, kas prasa jēgpilnu izpildi saknē un pienākumu ievērot arī tās.

Prasību jēgpilna izpilde (LAS BPV labās prakses vadlīnijas) un BP sadalīšana

3.8.punkts – **Būvprojekta vadītājam (BPV) jānodrošina būvprojekta risinājumu izstrāde kompleksi**, izstrādājot vienotu būvprojektu visam objektam. Izņēmumu gadījumā, kad nav iespējama vienlaicīga projektēšana, paredzot būvniecības kārtas, BPV ir atbildīgs par visu risinājumu izstrādi vai koordināciju objektam kopumā – ugunsdrošība, **vides pieejamība**, energoefektivitāte vai citi risinājumi, kuru **nodrošināšanai ir jāvērtē neatkarīgi no projektēšanas robežām un uzdevuma** (lokālu pārbūves risinājumu gadījumos esošās ēkās), **risinājumiem jābūt kontekstā ar apkārtējās vides situāciju**.

BPV ir **nepieciešama pieredze, kas ir līdzvērtīga ar konkrētā objekta specifiku un sarežģītības pakāpi**. Gadījumā, ja tas tā nav, BPV pienākums ir iesaistīt specifisko jautājumu risināšanas procesā speciālistus ar attiecīgu kompetenci un pieredzi, vai savlaicīgi izlemt neuzņemt darbu, kam pietrūkst resursu vai kompetences.

LAS būvprojekta vadības labas prakses vadlīnijas ir saistošas sertificētiem arhitektiem neatkarīgi no tā vai tika iekļautas projektēšanas uzdevumā.

<https://www.latvijasarhitekti.lv/izdotas-buvprojekta-vadibas-labas-profesionalas-prakses-vadlinijas/>

ATKĀPJU IESPĒJAS UN TO PIETIEKAMS PAMATOJUMS

Par atkāpju pamatojumu (Būvniecības likuma 9¹ panta 4. daļa) neparedzot alternatīvos tehniskos risinājumus, ciktāl tās nepasliktina esošo stāvokli, **uzskatāmi TIKAI UN VIENĪGI** gadījumi kad:

- tas nav tehniski iespējams - attiecīgs atzinums;
- funkcionāli iespējams – skices un paskaidrojums;
- uzliek nesamērīgu slogu – provizorisks aprēķins;
- prasību izpilde OBJEKTĪVI apdraud kultūrvēsturisku vērtību - attiecīgs atzinums.

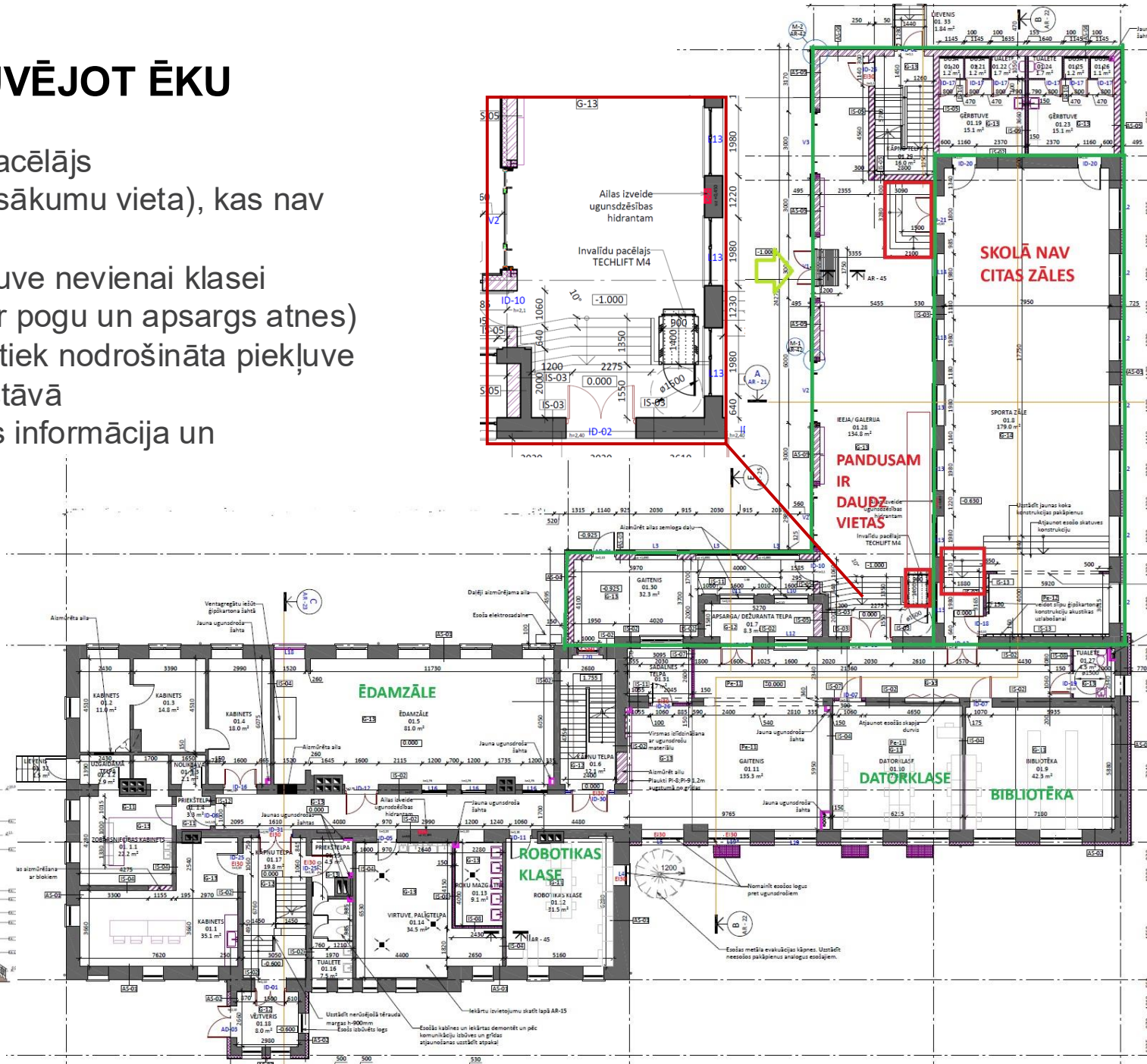
Ja projektētājs apgalvo, ka «nevar nodrošināt attiecīgu risinājumu», pasūtītājam (pašvaldībai) jāprasa pietiekams pamatojums un minētie pierādījumi.

Vides piekļūstamības formālas nodrošināšanas piemēri

SAMERĪGUMS PĀRBŪVĒJOT ĒKU

- vieta ļauj likt pandusu, taču ielikts pacēlājs
- sporta zāle ir vienīgā zāle skolā (pasākumu vieta), kas nav piekļūstama
- ar pacēlāju netiek nodrošināta piekļuve nevienai klasei (ir pārvietojamais pacēlājs, ko izsauc ar pogu un apsargs atnes)
- garderobe atrodas pagrabā – tur netiek nodrošināta piekļuve un papildus opcijas nav ar pirmajā stāvā
- nav risināta vizuālā, skaņas, taustes informācija un marķējumi

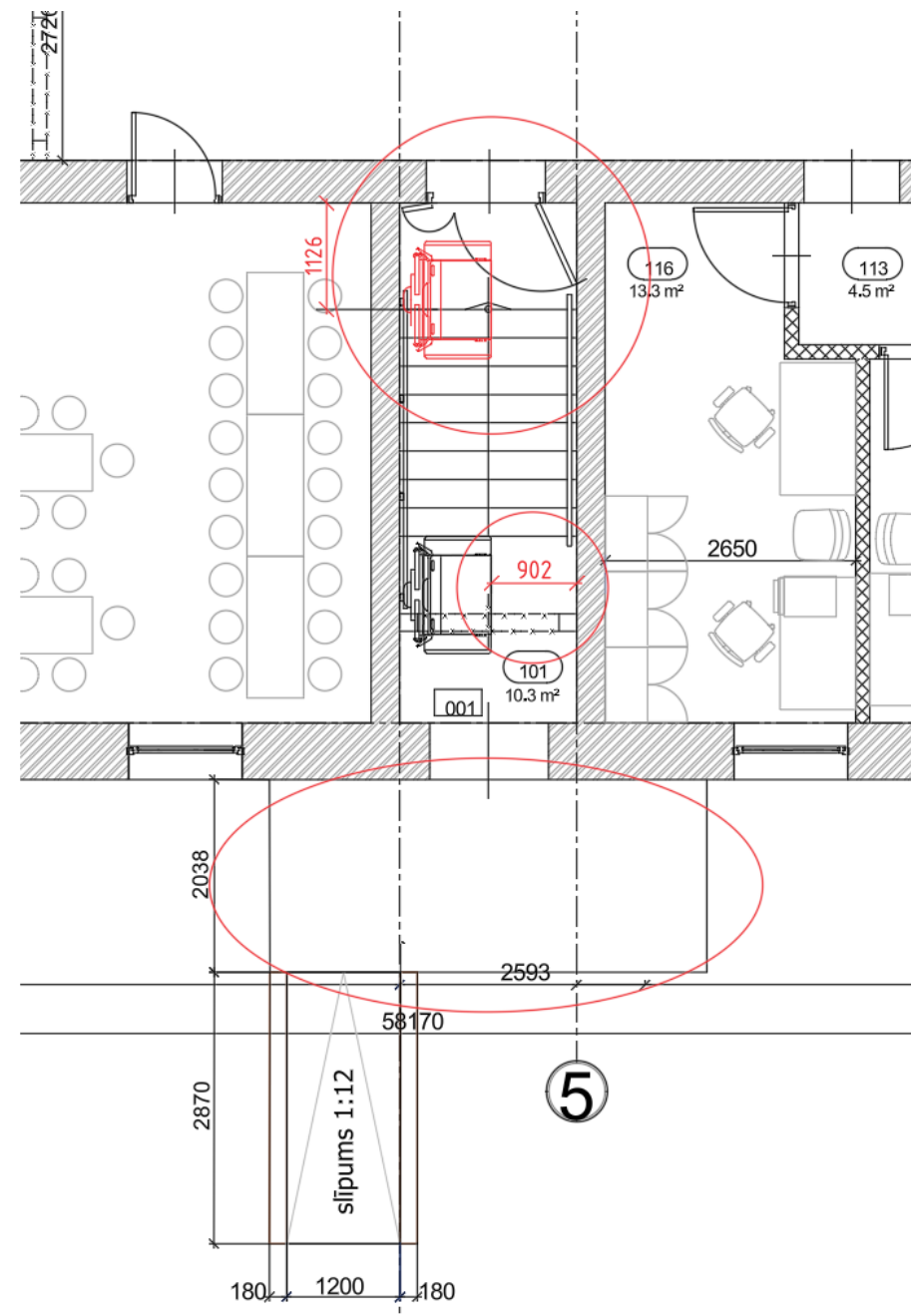
MAINOT FUNKCIJU VISAI ĒKAI, PIEKĻŪSTAMĪBA JĀNODROŠINA PILNĀ APMĒRĀ

Vides pieejamība jārisina jēgpilni un tā, lai praksē tas ir ērti un droši pielietojams dažādiem lietotājiem (ar ratiņiem, kruķiem u.c.) un lai vispār ir pielietojams!

Konkrētā risinājuma kļūdas:

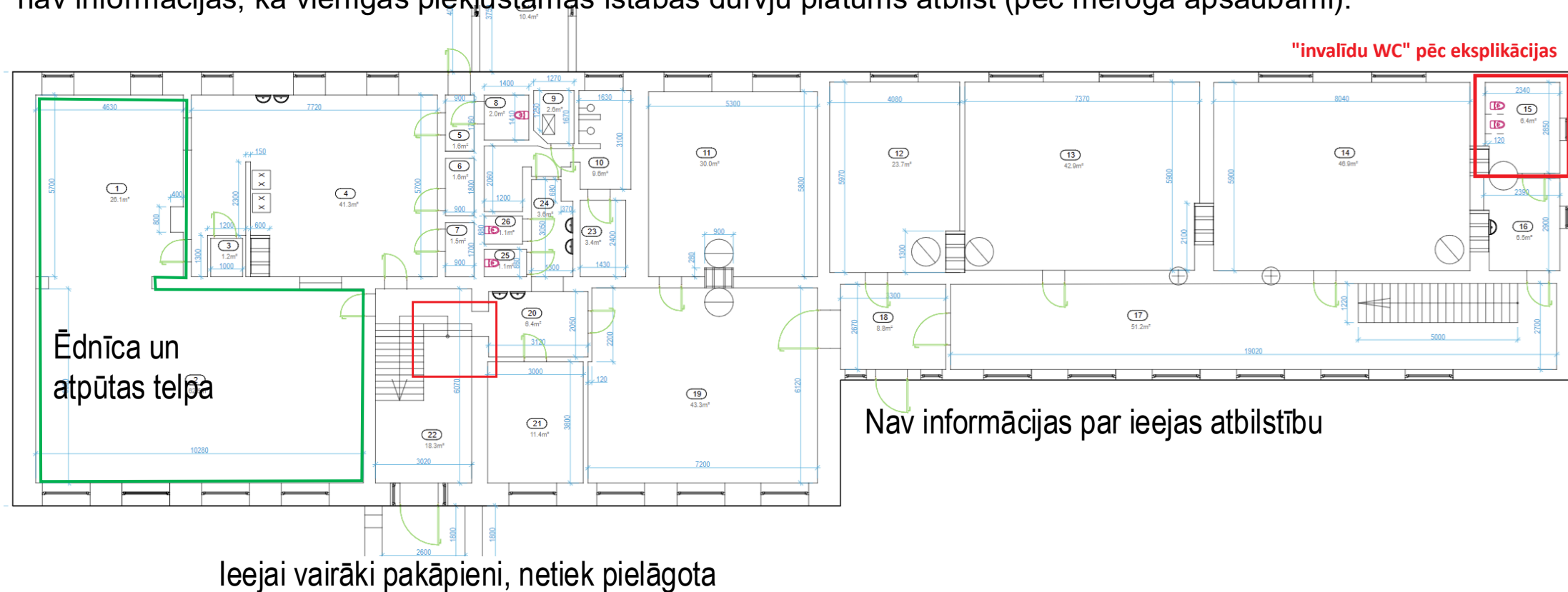
1. nav nodrošināta iespēja atvērt durvis (evakuācijas ceļš), ja pacēlājs atrodas kāpņu augšpusē;
2. projekts nevērtē pacēlāja ietekmi uz evakuācijas ceļa platumu un LBN 201-15 120.punkta izpildi;
3. lievenim (H~24cm) nav margu vai bortiņu.

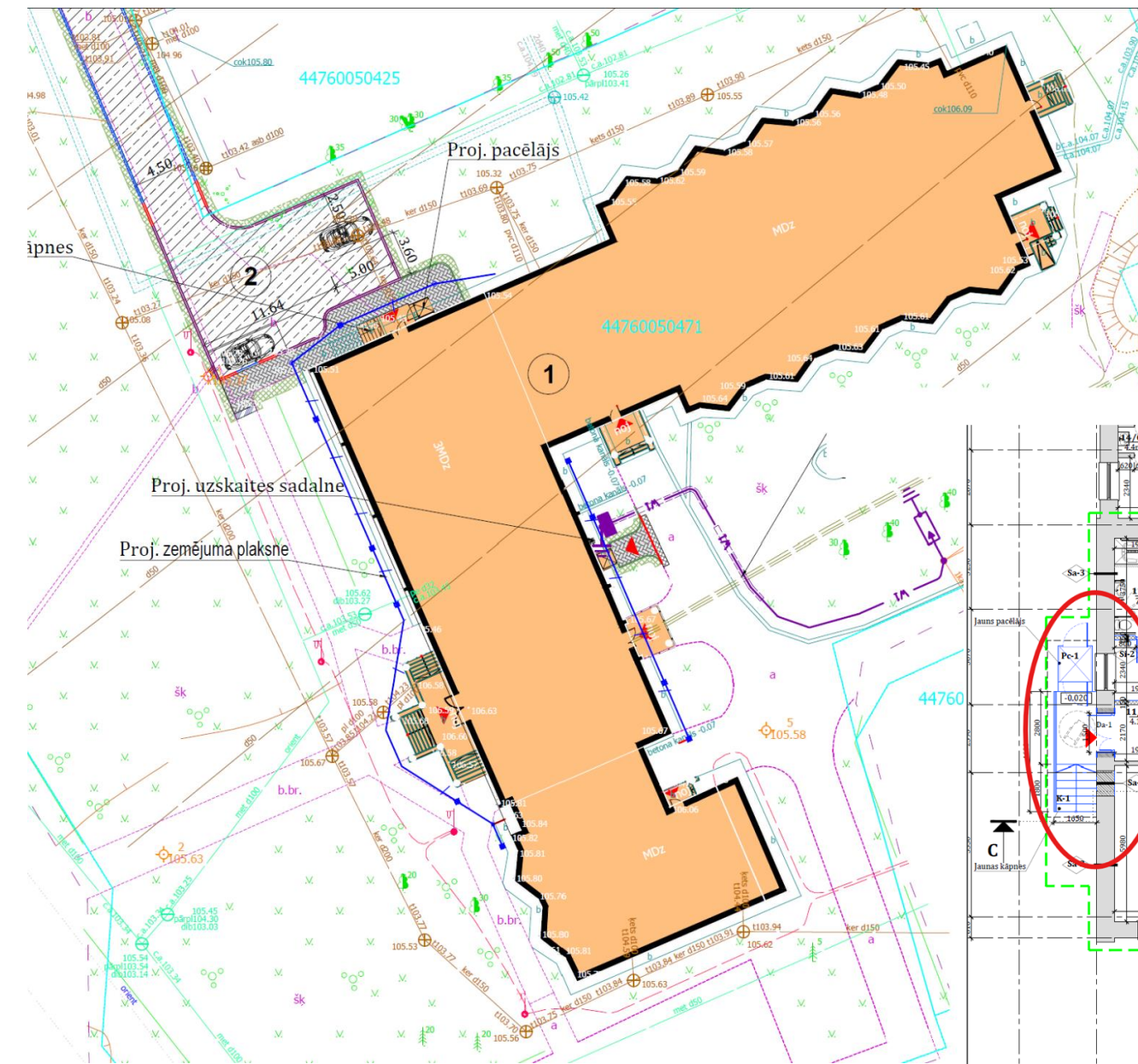
*KOPMĪTNES PĀRBŪVE PAR SKOLU

MAINOT FUNKCIJU BEZ PĀRBŪVES, PRASĪBAS JĀNODROŠINA PILNĪBĀ

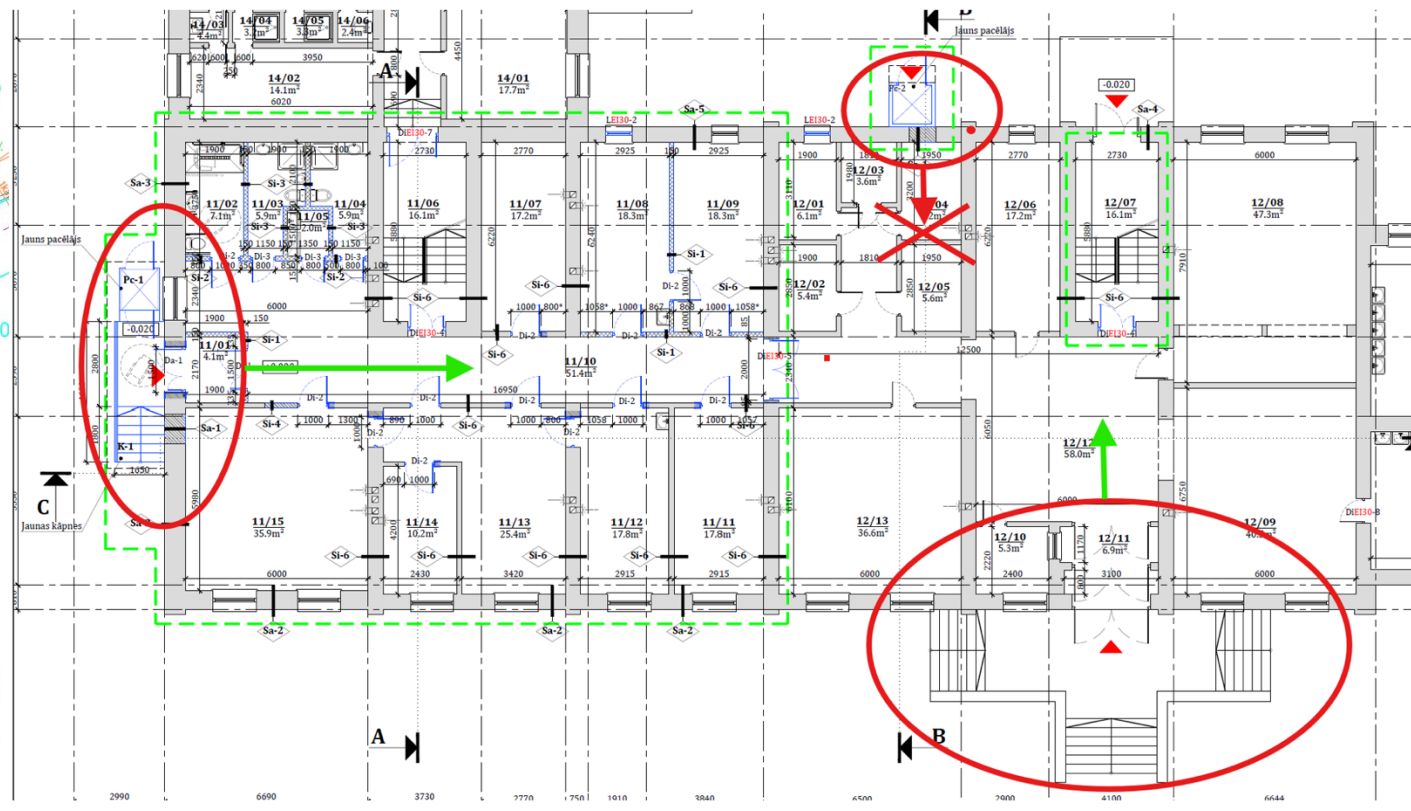
Skolai maina funkciju uz «Dažādu sociālo grupu kopdzīvojamo māju» bez pārbūves. Pirmā stāva telpās nav paredzēta izmitināšana, vienīgais piekļūstamības risinājums - iezīmētā vieta WC (nepiesaistot aprīkojumu), taču nav informācijas par ieeju piekļūstamību. Veselības inspekcijas TN ignorēti, solot to nodrošināt nākotnē. Paskaidrojuma rakstā nav informācijas par marķējumiem, kontrastiem, gaismas un skaņas trauksmes signāliem, nav informācijas, ka vienīgās piekļūstamās istabas durvju platums atbilst (pēc mērogā apšaubāmi).

Skolai maina funkciju uz Dažādu sociālo grupu kopdzīvojamo māju un darbnīcu cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem:

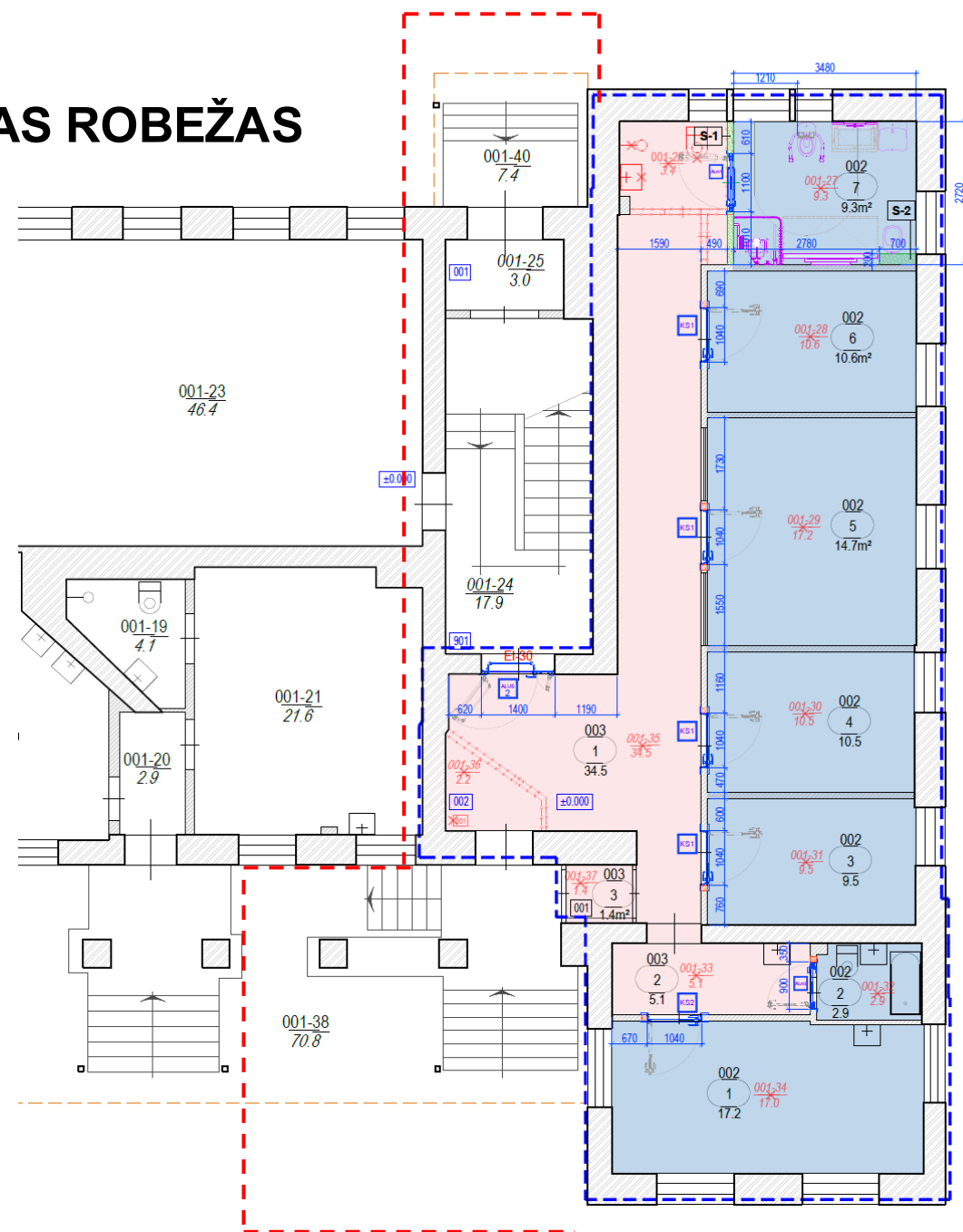
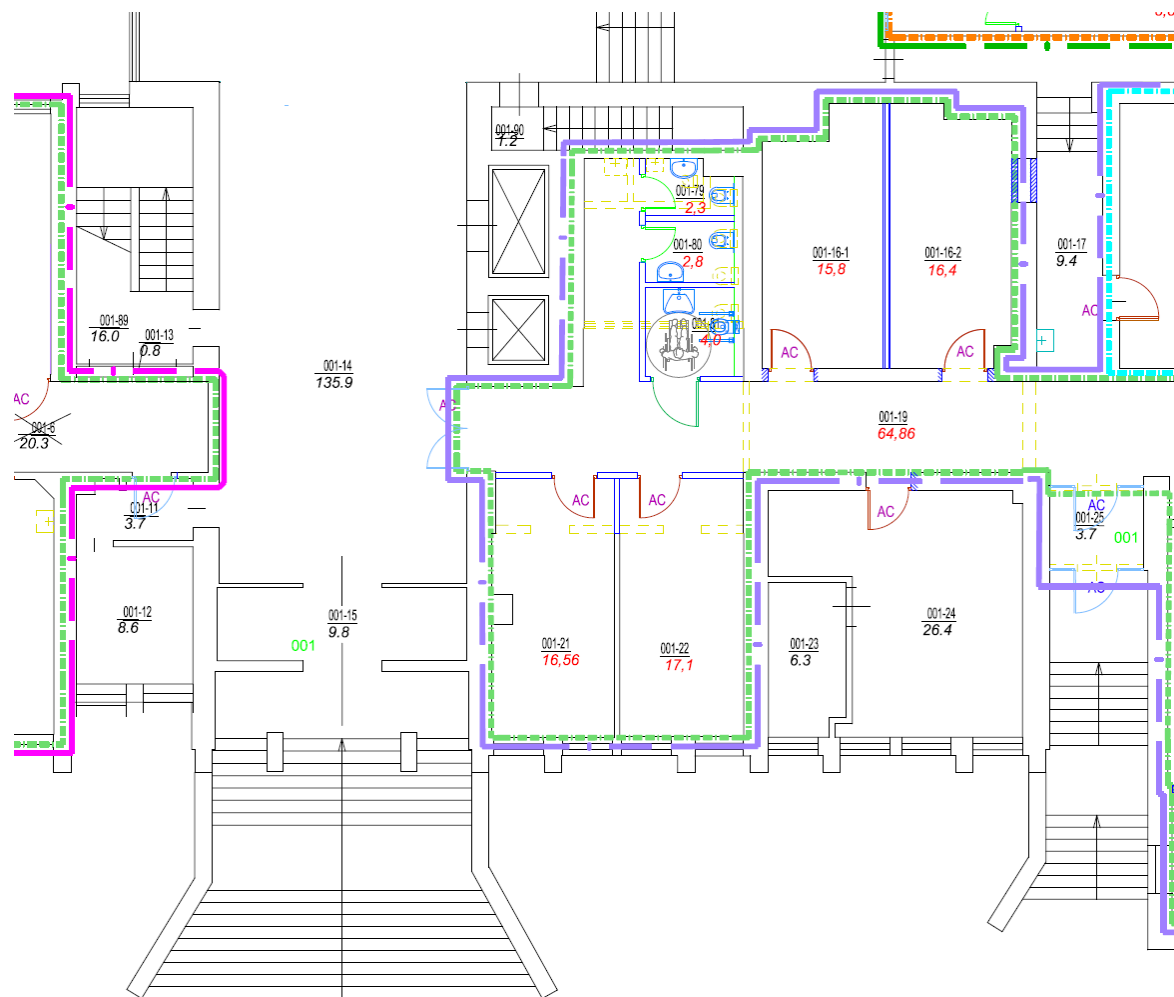
- Pacēlējs uz 2.stāvu no pagalma, kas nav savienots ar 1.stāvu iekšstiepās, pacēlāja tuvumā nav stāvvietu;
- Galvenā ieeja netika pielāgota, ieeju navigācijas nav;
- 3.stāvs palika nepieklūstams, pacēlājs ved tik uz 2.st.
- Detalizētāku pieklūstamības risinājumu nav vispār.

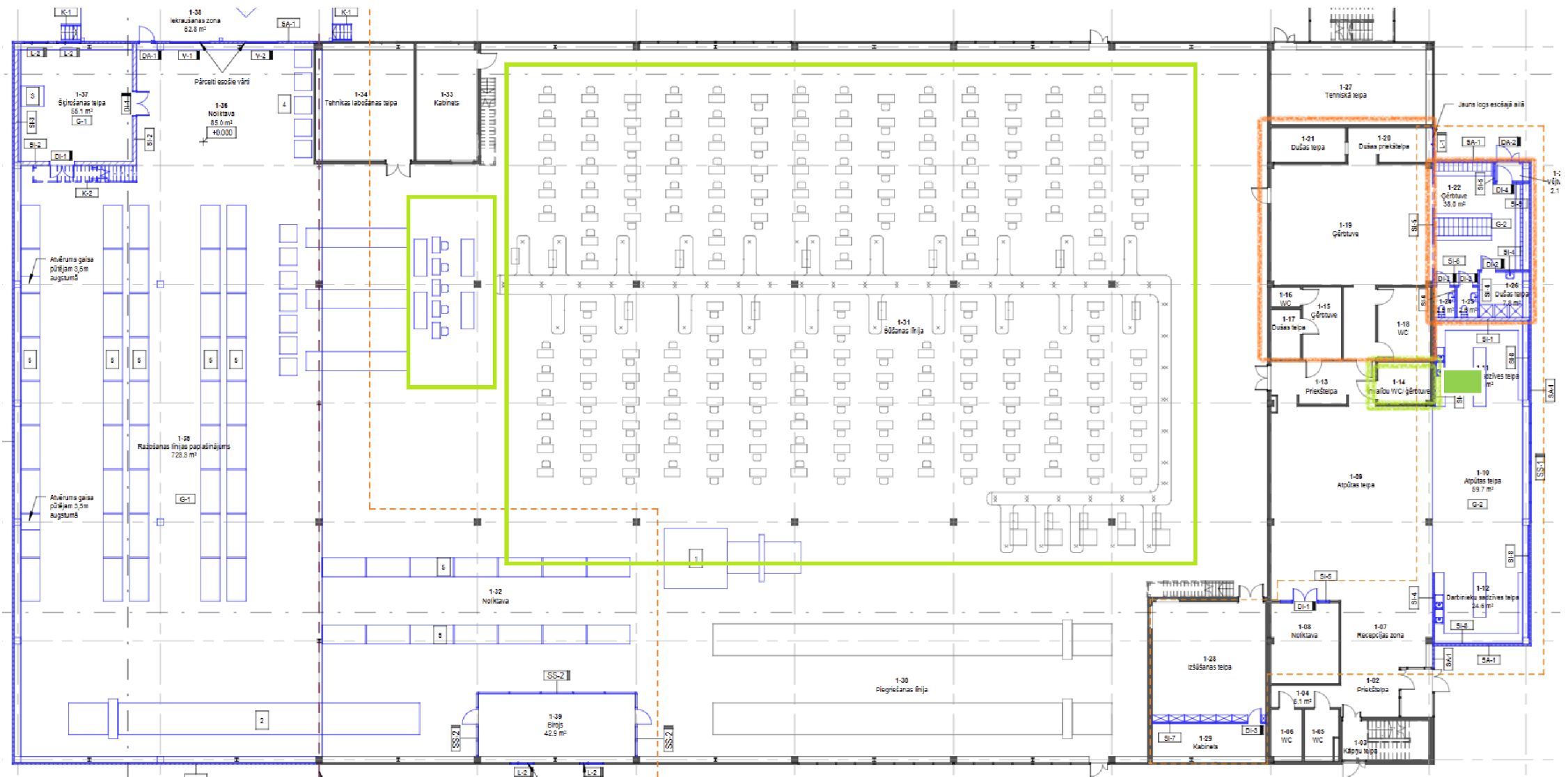

PROJEKTĒŠANAS UZDEVUMS UN PROJEKTĒŠANAS ROBEŽAS

Projektēšanas uzdevuma robeža neatceļ regulējuma prasības, tās jāpaplašina, lai nodrošinātu prasību izpildi!

Nevar risināt pieklūstamību iekštelpās, nerisinot iekļūšanu ēkā

BP aprakstā (ar zilo attēlotā projektējama daļa): *Ēkā saskaņā ar pasūtītāja uzdevumu, tehnoloģisko procesu un ražošanas specifiku nav paredzēti vides pieejamības risinājumi. Ražošanas specifikas un tehnoloģijas dēļ ražošanas daļas telpās netiek paredzēts nodrošināt vides pieejamību (LBN 200-21 39.p.).* BP nevērtē skaņas un gaismas signālu sistēmu, vizuālo info u.c.

LAS AKTIVITĀTES PIEKĻŪSTAMĪBAS UZLABOŠANĀ VALSTĪ

- DARBS PIE LBN 200-21 GROZĪJUMIEM

Publiskuma definīcijas skaidrojumu projekts, iespējams jauns LBN

- PRASĪBU GRADĀCIJAS PROJEKTS

Dažādi prasību komplekti pēc lietošanas veida, objekta mēroga, publiskuma, lietotāju skaita, paredzot izņēmumus

- LAS - ATBILDĪGĀ IESTĀDE JOMĀ

Iespēja skaņot atkāpes, individuāli vērtējot prasību samērīgumu konkrētajā gadījumā

- VADLĪNIJU SAGATAVOŠANA

LVS EN 17210:2021 L «Apbūvētas vides pieejamība un izmantojamība» izvilcumu apkopojums – iecere/ vai atcelt maksu

- LATVIJAS ARHITEKTŪRAS GADA BALVAS NOMINĀCIJA piekļūstamībā

- KONSULTĒŠANA IEPIRKUMOS

Secinājumi / izvilkumi

- Pieklūstamība nav jautājums tikai par cilvēkiem ar invaliditāti, bet **par dzīves kvalitāti un humāno vidi katram, cilvēcīgumu un empātiju kopumā**, šo vērtību veicināšanu un saglabāšanu.
- **Vides pieklūstamības un ilgtspējības nodrošināšanai ir svarīgi veidot telpu, kā vidi (space)**, nevis kā būvelementu kopumu. Līdz ar to tās nodrošināšanai nepieciešama rūpīga attieksme, griba, uzmanība, empātija un degsme. **Dažreiz tieši risinājumos ieguldītā enerģija (attieksme) arī nodrošina ilgtspēju.**

- **Tikai jēgpilni un estētiski saudzīgi/vērtīgi nodrošināta vides piekļūstamība nodrošina ilgtspēju.**

- **Formāli vai nekorekti nodrošināta vides piekļūstamība faktiski ir zaudējumi –** tas agri vai vēlu prasīs pārbūvi un atbilstības nodrošināšanu.

Jēgpilni - atbilstoši regulējumam, standartam, labai praksei, ievērojot lietotāju (NVO) rekomendācijas, kā arī estētikas un kultūrvēsturisku vērtību kontekstu.

- **Dažreiz ar nelielu budžetu, bet lielu empātiju un labu kompetenci var panākt vairāk...**

**Vides vides piekļūstamību, līdz ar ko arī
ilgtspējību Latvijā, lielā mērā nodrošina
rūpīga, empātiska un atbildīga
pašvaldību rīcība un plānošana**

PALDIES PAR UZMANĪBU !

kontakti:

Darja Ostapceva – darja.ostapceva@latarh.lv

www.latvijasarhitekti.lv

pasts.las.sc@latarh.lv

